

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
<i>Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi</i>	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
<i>Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li</i>	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
<i>Mahmudova Shoirra Shavkat qizi</i>	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
<i>Gadoyeva Muborak Jumaqulovna</i>	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
<i>Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna</i>	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
<i>Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
<i>Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna</i>	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
<i>Joldasov Ixtiyor Suyundikovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
<i>N. Asadov</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
<i>G. Xamidova</i>	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
<i>Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi</i>	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
<i>Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi</i>	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
<i>Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li</i>	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
<i>Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna</i>	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
<i>Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi</i>	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
<i>Azimova Rushana Zokirjon qizi</i>	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
<i>Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
<i>Qahhorova Sevara Alimardonovna</i>	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
<i>Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlarini (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdorovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	190
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar)	195
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari	199
<i>Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'quvchilarda milliy g'oya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning o'rni va ahamiyati 202 Baymanova Feruza Abralovna	202
	Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari 207 Xayitova Ulfatoy Tursunovna	207
	Yuqori sinf o'quvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 211 Turg'unboev Sirojiddin Faxriddinovich	211
	Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida o'qitish metodikasi... 216 Qo'ziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon o'g'li, Saydullayev Asadbek Xayrullo o'g'li	216
	Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы 225 Шахноза Холмуродова Зоир кизи	225
	O'qish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli 234 Farsaxonova Mastura Jalol qizi	234
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli 241 Jo'rayeva Dilrabo Kamoliddin qizi	241
	Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi 244 Sitara Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdaviyat qizi	244
	Amudaryo foreli (Salmo trutta oxianus) O'zbekiston hududida tarqalishi va ekologiya ta'siri..... 248 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Sevinch Sirojiddinova, Qurbonazarova Marjona Zokirovna	248
	Suv va quruqlik muhitiga moslashgan amfibiyalarda adaptatsiya xususiyati 251 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Axmamatova Feruza Shamsiddin qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi	251
	O'zbekistonda tarqalgan kaptarsimonlar xilma-xilligi, ularni tarqalishi, biologik xususiyatlari va amaliy ahamiyati 255 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Jasmina Baxtiyor qizi, Saidova Dilnoza Rustamovna	255
	Surxondaryo viloyatidagi qo'lqanotlilar turlarining morfologik tasnifi va hududiy farqlari 259 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Yarashova Sarvara Islomovna, Bahromova Shahzoda Abduqodirovna	259
	Игровые технологии как средство активизации коммуникативной деятельности учащихся на занятиях по русскому языку 267 Халикова Гульбахор Исановна	267
	Yoshlarni pedagogik kasbga yo'naltirish ishlarini o'rganishning konseptual va metodologik asoslari 270 Matkarimova Muxabbat Abuovna	270
	O'qish savodxonligini baholovchi topshiriqlar turlari 277 Rasulova Mushtariybonu	277
	Qoraqalpog'istonning shimoliy tumanlaridagi bolalarda tashqi nafas olish tizimi xususiyatlari 281 Orazbaeva Navbaxor Mratbaevna	281
	“Kompyuter tarmoqlari” fanini o'qitishda dasturiy-didaktik vositalardan foydalanish 285 Muqimov Shahzodbek Ixtiyor o'g'li	285
	Yangi O'zbekiston: yangilanish va taraqqiyot omillari (Qashqadaryo viloyati misolida)..... 288 Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, Safarova Sevara Saloxiddinovna	288
	Raqamli ta'lim strategiyalaridan foydalanib o'qish samaradorligini oshirish 294 Narzullayeva Gulzira Xayrullo qizi, Abdusottarova Farog'at Olimjon qizi	294
	Oliy ta'limda “Zoologiya” kursini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish (“umurtqali hayvonlar” misolida)..... 299 Xonnazarova Mamlakat To'lqinovna	299
	Oliy ta'lim muassasalarida ommaviy sportni rivojlantirish strategiyalari 303 Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li	303
	Accommodating a Teenage English Learner With Tourette-Related Stammering in Uzbekistan State Multilevel Test Preparation: A Single-Case Study 307 Yulduz Sultanova	307
	Yengil atletikada to'siqlar osha yugurish texnikasini takomillashtirish va o'rgatish uslubiyati 313 Chariyev Ulug'bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich	313

The Interaction of Language and Culture in Intercultural Conflict Communication	317
Gulnoza Khushnazarova	
O'smir shaxsida o'zini o'zi tushunish psixologik muammo sifatida.....	321
Mahmudov Abdurasul	
O'quvchilar nutqida milliy-madaniy leksik birliklarni qo'llashga o'rgatishda semantikashtirish	325
Tursunova Javhar Bakir qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich ta'limda matematik madaniyatni shakllantirish: Qori Niyoziy merosi asosida.....	329
Axmedova Nargiza Toychibekovna	
A2 darajadagi o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda adaptiv yondashuvning roli	333
Nezametov Zuxra Axmadovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kasbga ijodiy munosabatni tarbiyalashning nazariy asoslari.....	336
Axmatov Ibrohimjon Furqat o'g'li	
Voyaga yetmaganlar profilaktikasida maktab, oila va mahalla hamkorligining zamonaviy holati va diagnostikasi	340
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy va intellektual kompetensiyalarini rivojlantirishni pedagogik tizimini takomillashtirish	344
Amankosova Dinara Gabitovna	
Innovatsion usullar vositasida maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirish.....	348
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Dzyudoning olimpiya o'yinlaridagi o'rni va ahamiyati	353
Jaxongir O'razbayev Temur o'g'li	
Umumta'lim maktab o'quvchilarida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga integratsiyalashgan harbiy tarbiyaning ilmiy-nazariy asoslari.....	356
A'zamov Inom Salimjonovich	
The Role of Digital Platforms in Developing Students' Independent Learning Competency.....	360
Jo'rayeva Zamira Ishmuminovna, Uraqova Shaxlo Turdiyevna	
Shaxsiy ta'lim trayektoriyasi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati	365
Toshpo'latov Olim Panjiyevich	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat markazlarining ta'lim jarayonlarini tashkil etish	370
Bektemirova Asilabonu Akmal qizi	
Kreativ ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	374
Sariboyev Nurali Abdunazarovich	
Bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar va yosh xususiyatlari	378
Erkinboyev Muhammadqodir Nodirbek o'g'li	
Tasviriy san'at darslarida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.....	383
Xushvaqtov Abror Doniyor o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida zamonaviy o'qitish metodlari va interaktiv texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	387
Murodova Dilafro'z Matmurod qizi, Sattarova Bibijon Muzaffar qizi, Bekmurodova Muhayyo Uralbayevna	
Kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish borasidagi milliy va xorijiy tajribalar	391
Aralova Maxsuma Abdurahmonovna	
Yuqori sinf o'quvchilariga chet til o'qitish va o'rgatishda motivatsiyaning o'rni xususida.....	396
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Ismoilova Feruza Salimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda innovatsion metodlar	400
Axmedova Fayziniso Otabek qizi	
Bo'lajak pedagoglarning uzluksiz amaliy faoliyatida professional salohiyatini rivojlantirish yo'llari	403
Habibullayeva Muxlisaxon Yorqinjon qizi	

Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining PR kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi.....	406
J. B. Jumabayev	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	412
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Biologiya ta'lim jarayonida ilg'or hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash.....	416
Mo'minov Dilshod Yaxshiboy o'g'li	
Oliy ta'limda masofaviy ta'limning pedagogik-psixologik xususiyatlari	420
Mutalibova Muqaddasxon Abdunabi qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish	423
Nazarmatova Dilshoda Umarali qizi, Saminjonova Sevaraxon Axmadjon qizi, Abdihakimova Muqaddas Fahridinova, Matsapayeva Nigora Satbay qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining etnopedagogik kompetentligini shakllantirishda milliy hunarmandchilik va xalq amaliy san'atining didaktik imkoniyatlari	428
Pardayeva Gulchexra Safarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari	432
Qipchaqova Sevinchxon Farxodjon qizi	
Maktabgacha ta'lim boshqaruvida ERP tizimlarini integratsiyalashning proaktiv modeli.....	436
Raxmatillayev Oyatillo Zikrillayevich	
Maktabgacha ta'limda rivojlantiruvchi markazlarni tashkil etish va loyihalashtirish	439
Sadikova Shoista Akbarovna, Yangiboyeva Salomat Samandarovna, Yangiboyeva Sevinch Samandarovna	
Milliy hunarmandchilik buyumlarini yasash orqali o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish	442
Xayitov Jonibek Xolboboyevich, Nabijonova Nilufar Nabijon qizi	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	446
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Сравнительно-типологический анализ юмора и гуманизма в творчестве Гафура Гуляма и Марка Твена.....	451
Абдумунинова Махлиё	
Особенности фонетико-фонематической речи (качественные и количественные) у младших школьников с речевыми расстройствами.....	453
Заирова Н. Б.	
Informatika ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari	459
Toshmurodova Gulsevar Bekmurod qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash samaradorligini oshirishda innovatsion hamkorlik modelining ahamiyati	464
Jo'rayeva Mohigul Avazbek qizi	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi	468
Nazirova Guzal Malikovna	
Oilada bolani tarbiyalashning innovatsion yondashuvlari va ularning samaradorligi.....	474
Sultonova Nurxon Anvarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda rivojlantiruvchi muhitning ahamiyati...	478
Valijonova Bibirobiyaxon Numonjon qizi	
Raqamlashtirish muhitida o'smirlarning o'zini o'zi anglashining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	482
Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	
Boshlang'ich sinf matematika ta'limida innovatsion yondashuvlar asosida fikrlash kompetensiyalarini shakllantirish.....	486
Ermamatova Maftuna Ermamatovna, Shamsiyeva Mohinur Kaxramonovna	
"Lifelong learning" konsepsiyasi asosida bo'lajak o'qituvchining shaxsiy sifatlarini rivojlantirish mexanizmlari	490
Hakimova Nargiza Supxonovna	
Barqaror transport tizimlarini loyihalash kompetentligining tuzilmasi: komponentlar, mezonlar va indikatorlar.....	495
Abduraxmanov Ravshan	

Generativ sun'iy intellekt vositalarining oliy ta'lim talabalarining tanqidiy tafakkuriga ta'siri	500
<i>Ikromov Oybek Ibrogimovich</i>	
Efferent afaziya nutq nuqsoni bo'lgan bemorlar bilan olib boriladigan logopedik rehabilitatsiya ishlar tizimi ..	505
<i>Turdaliyeva Shahlo Husnitdinovna</i>	
Autizm sindromli bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligini ta'minlash mexanizmlari	510
<i>Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy yondashuvlari	515
<i>Muhammadjonova Dilafuz Farhodjon qizi</i>	
Ijtimoiylashuvning pedagogik kategoriya sifatida rivojlanishining mazmuni va dinamikasi	519
<i>Madayeva Muqaddas Baxtiyor qizi, Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Globalashuv sharoitida talaba-yoshlarning intellektual migratsiyadagi o'rni.....	526
<i>Eshonjonov Bobir Zafarjonovich</i>	
O'smir qizlarda qad-qomat shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar	530
<i>Uraimov Sanjar Ro'zmatovich, Abdullayeva Maxbuba</i>	
O'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlari	534
<i>Qayumova Shoxsanam To'liqin qizi</i>	
Harbiy xizmatchilarni fuqarolik jamiyatiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiya qilish jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etishning pedagogik-psixologik mexanizmlari va determinantlari	538
<i>Ikmattullayev G'. Z.</i>	
Raqamli muhitda kechiktirish (prokrastinatsiya) odatlari va ularning shaxsiy moliyaviy qarorlar sifatiga ta'siri.....	544
<i>Sultonova Saida Muhiddin qizi, Nematova Mahliyo Solijon qizi</i>	
Yoshlar ijtimoiylashuvi jarayonida oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari.....	548
<i>Sultonova Saida Muhiddin qizi, Musajonov Ulug'bek Ro'ziboy o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida mediaresurslardan foydalanish orqali o'quvchilarning fikrlash faolligini oshirish.....	551
<i>Bozorboyeva Muhabbat Tohirjon qizi</i>	
Adabiyot darslarida loyiha asosida ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik va metodik asoslari (5-sinf misolida)	556
<i>Azimjonova Shahnoza Dilshodbek qizi</i>	
4K modelini rivojlantirishda "Teskari sinf" (Flipped Classroom) texnologiyasining o'rni va ahamiyati	562
<i>Doniyorova Dildora Nuritdin qizi</i>	
4S festivali orqali Prezident maktablari pedagog va hodimlarida sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish	566
<i>Ibragimov Shuhratbek</i>	
Ergashgan qo'shma gapli maqollarning komponental xususiyati	571
<i>Xoliqova Nasiba Anvar qizi</i>	
Как через счёт и движение формировать здоровье с точки зрения педагогики восточного возрождения	574
<i>Алиходжаева Р., Калауова М.</i>	
Kurashchilarda musobaqa davrida stressga chidamlilikni shakllantirish	578
<i>Umadurdiyev Bahodir Xolmamatovich, Komilov Aziz Xoshimovich</i>	
Значение педагогической культуры в решении проблем подготовки преподавателей русского языка в высшем образовании	581
<i>Худайбердиева Дильфуза Мухтаровна</i>	

GLOBALLASHUV SHAROITIDA TALABA-YOSHLARNING INTELLEKTUAL MIGRATSIYADAGI O'RNI

Eshonjonov Bobir Zafarjonovich

“Vatan” universiteti Ijtimoiy fanlar kafedrası

katta o'qituvchisi, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Globallashuv jarayonida talaba-yoshlarning intellektual migratsiyadagi o'rni, uning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, akademik mobillik, xalqaro ta'lim almashinuvi hamda “miya oqimi” jarayonlarining yoshlar salohiyatiga ta'siri yoritilgan. Talaba-yoshlarning xorijiy ta'lim dasturlaridagi ishtiroki, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o'rni hamda milliy kadrlar salohiyatini mustahkamlashdagi ahamiyati ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so'zlar: globallashuv, intellektual migratsiya, talaba-yoshlar, akademik mobillik, miya oqimi, xalqaro ta'lim, innovatsion rivojlanish, kasbiy kompetensiya, ilmiy salohiyat, ta'lim migratsiyasi.

Abstract: The role of students and young people in intellectual migration under globalization conditions, as well as its social, economic, and cultural significance, is analyzed. The impact of academic mobility, international educational exchange, and the “brain drain” process on the potential of young people is also highlighted. The participation of students in foreign educational programs, their role in developing professional competencies, and their importance in strengthening national human resources are scientifically substantiated.

Key words: globalization, intellectual migration, students and youth, academic mobility, brain drain, international education, innovative development, professional competence, scientific potential, educational migration.

Аннотация: Анализируется роль студенческой молодежи в интеллектуальной миграции в условиях глобализации, а также ее социальное, экономическое и культурное значение. Освещается влияние академической мобильности, международного образовательного обмена и процесса “утечки мозгов” на потенциал молодежи. Научно обоснованы участие студентов в зарубежных образовательных программах, их роль в развитии профессиональных компетенций, а также значение в укреплении национального кадрового потенциала.

Ключевые слова: глобализация, интеллектуальная миграция, студенческая молодежь, академическая мобильность, утечка мозгов, международное образование, инновационное развитие, профессиональная компетентность, научный потенциал, образовательная миграция.

KIRISH

Intellektual migratsiya zamonamizning eng muhim jarayonlaridan biri bo'lib, u talabalar va mutaxassislarining o'z bilim hamda ko'nikmalarini yangi mamlakatlarga olib o'tishini anglatadi. Bu jarayon ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga katta ta'sir ko'rsatadi, chunki migrant talabalar qabul qiluvchi mamlakatlar uchun yangi g'oyalari va innovatsiyalar manbai bo'lishi mumkin. Talabalar o'z tajribalarini boshqalar bilan baham ko'rish orqali yangi do'stliklar o'rnatadilar va global miqyosda o'zaro aloqalarni rivojlantiradilar. Globallashuv jarayoni intellektual migratsiyani yanada kuchaytirmoqda, chunki talabalar turli mamlakatlardan o'qish uchun tanlov qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Bu esa, o'z navbatida, ularning bilim va ko'nikmalarini kengaytiradi hamda qabul qiluvchi mamlakatlarning iqtisodiy va madaniy rivojlanishiga hissa qo'shadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Intellektual migratsiya – bu yuqori malakali mutaxassislar, olimlar, tadqiqotchilar va STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) sohalarida bilimga ega bo'lgan shaxslarning bir mamlakatdan boshqa mamlakatga yoki ichki tashkilotlar o'rtasida ko'chishini anglatadi. Ushbu jarayon jahonda iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishga katta ta'sir ko'rsatadi. Intellektual migratsiyaning asosiy sabablari quyidagilar hisoblanadi: yangi imkoniyatlar, kasbiy rivojlanish, tadqiqotlar va innovatsiyalar, madaniy almashinuv. Migrant talabalar ham ushbu jarayonda muhim rol o'ynaydi, chunki ular o'z bilim va ko'nikmalarini oshirish, yangi tajribalar

orttirish maqsadida xorijiy mamlakatlarda ta'lim olishni maqsad qiladilar. Ularning kelishi mahalliy ta'lim tizimiga yangiliklar olib kiradi va madaniy diversifikatsiyani oshiradi.

Biroq, intellektual migratsiyaning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda ayrim muammolar ham mavjud. Masalan, "miya oqimi" muammosi, ya'ni yuqori malakali mutaxassislarining o'z yurtlaridan ketishi natijasida ularning mamlakatlari uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarning yo'qolishi kuzatilishi mumkin. Shuning uchun davlatlar intellektual migratsiyani boshqarish va undan samarali foydalanish uchun turli strategiyalarni ishlab chiqishlari zarur. Bunday strategiyalar migrant talabalar mahalliy iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shishini ta'minlash, ularning bilim va tajribalaridan o'z yurtlarida foydalanish imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan bo'lishi mumkin.

Yuqori malakali immigratsiya, xususan, migrant talabalar orqali AQSHda aholi daromadlarining oshishiga muhim hissa qo'shadi. Dj. Baound, G. Xanna va N. Moraleslarning hisob-kitoblariga ko'ra, malakali ishchilar o'z bilim va ko'nikmalarini qo'llash orqali iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shmoqda ^[1].

Migrant talabalar, o'z navbatida, ta'lim olish jarayonida yangi g'oyalar va innovatsiyalarni keltirib chiqaradilar, bu esa iqtisodiy faoliyatni jonlantirishga yordam beradi. Migrant talabalar o'zlarining malakalarini oshirish, yangi bilimlarni egallash va zamonaviy texnologiyalar bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ular universitetlarda tahsil olayotgan davrda nafaqat o'zlari uchun, balki mahalliy iqtisodiyot uchun ham foydali bo'lgan tadqiqotlar va loyihalarda ishtirok etadilar. Bu jarayon, o'z navbatida, yangi ish o'rinlarini yaratishga hamda mahalliy ishchilar uchun yangi imkoniyatlarni ochishga olib keladi.

Shuningdek, migrant talabalar ko'pincha tadbirkorlik ruhiga ega bo'lib, o'z bizneslarini yaratish orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadilar. Ularning innovatsion g'oyalari va yangi yondashuvlari mahalliy bozorni diversifikatsiya qilishga yordam beradi hamda iqtisodiy barqarorlikni oshiradi.

N. Ja'imovich va X. Syular yuqori malakali migratsiyaning jamiyatdagi tengsizlikni kamaytirishga xizmat qilishi mumkinligini ta'kidlaydilar ^[2]. Yuqori malakali migrantlar o'z bilim va ko'nikmalarini jamiyatga olib kirish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradilar va yangi ish o'rinlarini yaratadilar. Bu jarayon bir necha yo'nalishlarda amalga oshishi mumkin: ish o'rinlarini yaratish, malaka oshirish, innovatsiya va texnologiyalarni rivojlantirish, ijtimoiy integratsiya hamda resurslarning taqsimlanishi.

Malakali migrantlar ko'pincha yangi biznes va startaplarni tashkil etadilar, bu esa yangi ish o'rinlarini yaratadi. Ular ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan davrda o'z bilimlarini boshqalar bilan baham ko'radilar, bu esa mahalliy aholi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Yuqori malakali migrantlar yangi g'oyalar, innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalarni olib kirish orqali iqtisodiyot samaradorligini oshiradilar, bu esa iqtisodiy tengsizlikni kamaytirishga yordam beradi. Malakali migrantlar jamiyatga qo'shilganida, ular ijtimoiy integratsiya jarayonini kuchaytiradilar, bu esa turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantiradi va tengsizlikni kamaytirishga xizmat qiladi. Yuqori malakali ishchilar tomonidan yaratilgan yangi imkoniyatlar va resurslar, masalan, investitsiyalar hamda iqtisodiy faoliyat turlari, jamiyatda tengsizlikni kamaytirishga yordam berishi mumkin. Shu sababli yuqori malakali migratsiya nafaqat iqtisodiy o'sishga, balki ijtimoiy adolat va tengsizlikning kamayishiga ham hissa qo'shishi mumkin.

J. Xantning ta'lim vizalari va stajirovkalar orqali kirib kelgan immigrantlar masalasiga oid tadqiqotlari yuqori malakali ishchilar oqimini boshqarish hamda ularning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirini baholashda muhim ahamiyatga ega [3]. Ta'lim vizasi orqali mamlakatga kirgan migrant talabalar o'zlarining bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, mahalliy iqtisodiyotga ham katta hissa qo'shadilar. Ular ta'lim jarayonida yangi g'oyalar, innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalarni o'rganadilar, bu esa o'z navbatida ularni bitirgandan so'ng malakali ishchi kuchiga aylanishlariga imkon beradi.

Stajirovkalar esa migrant talabalar uchun amaliy tajriba orttirish imkonini yaratadi. Bu jarayon nafaqat ularning professional malakalarini oshiradi, balki mahalliy kompaniyalar uchun ham foydali hisoblanadi, chunki ular yangi fikrlar va yondashuvlarni olib kiradilar. Shu tariqa, ta'lim vizalari va stajirovkalar orqali kirib kelgan migrant talabalar nafaqat o'z shaxsiy rivojlanishlariga hissa qo'shadilar, balki mahalliy jamiyat va iqtisodiyot rivojiga ham katta ta'sir ko'rsatadilar. Bundan tashqari, migrant talabalar ijtimoiy integratsiya jarayonida ham muhim rol o'ynaydi. Ular turli madaniyatlarni birlashtirib, mahalliy aholi bilan aloqalarni kuchaytiradilar. Bu esa ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga yordam beradi, chunki turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida hamkorlik va o'zaro tushunishni rivojlantiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Global mehnat bozorlari kontekstida "xalqaro darajada sotiladigan" ko'nikmalar haqida so'z yuritish global miqyosda hajmi cheklangan inson kapitali masalasiga urg'u beradi. Shu nuqtai nazardan kelib chiqib, tadqiqotchi A. Solimano yuqori malakali migrantlarni talabdan kelib chiqqan holda quyidagi tarzda tasniflaydi ^[4]:

- tadbirkorlar, muhandislar va texniklar kabi mahsuldor iqtidor egalari bo'lib, ularning faoliyati to'g'ridan-to'g'ri tovar va xizmatlarni ishlab chiqarishga qaratilgan;

- akademik (bilvosita) iqtidor egalari sifatida olimlar, tadqiqotchilar va ilmiy tadqiqot loyihalari rahbarlari. Ular asosan universitetlar, ilmiy-tadqiqot va tahliliy markazlarda faoliyat yuritib, natijasi tijorat qiymatiga ega mahsulotlar hamda resurslarga aylantiriladigan ilmiy bilimlarni ishlab chiqish yoki ularga egalik qilish bilan shug'ullanadilar;
- vrachlar, hamshiralar va o'qituvchilar kabi ijtimoiy soha vakillari bo'lib, ular jamiyat uchun muhim xizmatlarni ko'rsatish bilan shug'ullanadilar.

Shu o'rinda, 2000-yilda IHRIT o'zining yuqori malakali migrantlar to'g'risidagi hisobotida xalqaro talabalar kategoriyasini ham qo'sha boshlaganini ta'kidlash joiz. Bunga sabab migrant talabalar oqimi mamlakat uchun potensial yuqori malakali migrantlar guruhini shakllantirishi bilan izohlanadi. Ularning mamlakat tili, hayoti va madaniyatiga moslashuvi, hukumat talabi darajasidagi bilimga ega bo'lishi hamda talabalar o'rtasidagi aloqalar kelajakdagi yuqori malakali kadrlar migratsiyasi va ularning sirkulyatsiyasiga turtki beradi. Bu o'rinda P. Raghuramning talabalar migratsiyasi "bilimlar migratsiyasi"ning muhim komponenti ekanligiga urg'u berishi ham o'rinni hisoblanadi ^[5].

Yuqoridagi nazariy va statistik tahlillar O'zbekiston ta'lim tizimi kontekstida aniq amaliy mazmun kasb etadi. O'zbekiston keyingi o'n yillikda ta'lim vizalari orqali kirib kelayotgan xorijlik talabalar sonining keskin o'sishiga guvoh bo'lmoqda. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2015/2016-o'quv yilida bor-yo'g'i 0,7 ming nafarni tashkil etgan mazkur ko'rsatkich 2024/2025-o'quv yili boshiga kelib qariyb 18 barobar o'sib, 12,5 ming nafarga yetgan. 2025-yilda esa ta'lim olish maqsadida mamlakatga kelgan xorijlik fuqarolar soni 33 287 nafarni tashkil etdi, bu o'tgan yilning shu davriga nisbatan 11 307 nafarga yoki 51,5 foizga ko'pdir.

So'nggi yillardagi davlat siyosatining asosiy maqsadlaridan biri ta'lim xizmatlarini eksport qilish orqali yiliga 20 million dollargacha qo'shimcha daromad olishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun maxsus talaba vizalarini joriy etish va xorijlik talabalarni, birinchi navbatda, Qirg'iziston, Tojikiston, Xitoy hamda Hindistondan jalb qilish choralari ko'rilmoqda. Ayni paytda xalqaro talabalar tarkibida Hindiston yetakchi o'rinni egallab (14 322 nafar), undan keyin Turkmaniston (8 348 nafar) va Tojikiston (2 323 nafar) qayd etilgan ^[3].

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirda mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalarining jami kontingenti 707,3 ming nafarni tashkil etadi. Mazkur migratsiya kanali orqali kirib kelayotgan xorijlik talabalar nafaqat o'zlarining bilim va ko'nikmalarini rivojlantirmoqda, balki mahalliy jamiyat va iqtisodiyot taraqqiyotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ular ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalarni o'zlashtirib, mahalliy korxonalarni yangi yondashuvlar bilan tanishtirmoqda. Shu bilan birga, ularning mavjudligi va faoliyati mahalliy iqtisodiyotga qo'shimcha soliq tushumlari, turar joy va xizmatlar sohasida talabning oshishi, shuningdek, madaniy boyish hamda ijtimoiy kapitalning kengayishi orqali ta'sir ko'rsatmoqda.

Ammo O'zbekiston uchun eng muhim strategik masala – xalqaro talabalar bitiruvdan keyin mamlakatda qolib, yuqori malakali ishchi kuchiga aylanadimi yoki o'z vatanlariga qaytib, o'sha yerda iqtisodiy faoliyatni davom ettiradimi, degan savoldir. Buni "bilimlar migratsiyasi"ning ikki yo'nalishi – "brain gain" (aqlarning kirib kelishi) va "brain circulation" (aqlarning aylanma harakati) nuqtai nazaridan tahlil qilish mumkin.

O'zbekiston so'nggi yillarda aynan ushbu ikkinchi yo'nalish – "aylanma aqllar" modelini qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratmoqda. 2024-yilda Germaniya bilan imzolangan migratsiya va mobillik bo'yicha hukumatlararo bitim (25 moddadan iborat) talabalar, stajyorlar, tadqiqotchilar va boshqa malakali mutaxassislarining ikki mamlakat o'rtasida erkin harakatlanishini ta'minlashga qaratilgan. Shuningdek, O'zbekiston Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Saudiya Arabistoni, Turkiya va qator Yevropa davlatlari – Polsha, Italiya hamda Shvetsiya bilan mehnat migratsiyasi bo'yicha amaliy hamkorlikni faol yo'lga qo'yimoqda. Ushbu bitimlar O'zbekistonning global mehnat bozorida malakali ishchi kuchiga ega mamlakat sifatidagi mavqeini mustahkamlamoqda.

Hozirda xorijiy mehnat bozorida 140 ming nafar malakali mutaxassisga buyurtma mavjud, ammo til va kasbiy malaka bo'yicha talablarga javob bera oladigan mutaxassislarni tayyorlash borasida amalga oshirilishi lozim bo'lgan ishlar hali ko'p. Xususan, Germaniyada 40 ming hamshiraga, Yaponiyada esa 15 ming qurilish, logistika va servis sohasi xodimlariga ehtiyoj mavjud. Bu raqamlar Solimano tasnifining birinchi ("mahsuldor iqtidor egalari") va uchinchi ("ijtimoiy sohadagi iqtidor egalari") kategoriyalari bo'yicha talab yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Mazkur ikki tomonlama migratsion harakat – O'zbekistonga ta'lim va ilmiy tadqiqotlar uchun kelayotgan xorijliklar hamda O'zbekistondan xorijga ketayotgan malakali ishchilar va bitiruvchilar – "bilimlar migratsiyasi"ning zamonaviy shakli hisoblanadi. P. Raghuram ta'kidlaganidek, talabalar migratsiyasi "bilimlar migratsi-

yasi"ning muhim komponentidir. O'zbekiston bu borada muhim institutsional islohotlarni amalga oshirmoqda. Toshkentda xorijga ishga tayyorlash markazi, Termizda esa "Yagona migratsiya xizmatlari" markazi tashkil etilmoqda. Shuningdek, IT-mutaxassislar uchun 3-yillik IT-Visa joriy etilgan bo'lib, mazkur viza egalari O'zbekiston fuqarolari bilan teng shartlarda ta'lim va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Globalashuv jarayonida talaba-yoshlarning intellektual migratsiyadagi ishtiroki zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Akademik mobillik va xalqaro ta'lim almashinuvi yoshlarning bilim, ko'nikma hamda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, intellektual migratsiya innovatsion g'oyalar almashinuvi, ilmiy hamkorlikning kengayishi va milliy kadrlar salohiyatining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda talaba-yoshlarning xorijiy ta'lim dasturlarida faol ishtirok etishi ularning raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishiga zamin yaratmoqda. Shu sababli oliy ta'lim tizimida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, yoshlarning ilmiy-ijodiy salohiyatini qo'llab-quvvatlash hamda o'zlashtirilgan ilg'or tajribalarni milliy taraqqiyot yo'lida samarali qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston ta'lim vizalari va migratsiya siyosatini shakllantirishda global tendensiyalar hamda mahalliy iqtisodiy ehtiyojlar o'rtasidagi murakkab muvozanatni topishga intilmoqda. Xalqaro talabalar oqimi mamlakat uchun potensial yuqori malakali ishchi kuchining muhim manbai hisoblanadi. Ularning til va madaniyatga moslashuvi, hukumat talabi darajasidagi bilimga ega bo'lishi hamda talabalar o'rtasidagi aloqalar kelajakdagi kadrlar migratsiyasining asosini tashkil etadi.

Biroq aynan shu yerda eng muhim strategik tanlov yashiringan: O'zbekiston o'qitgan xorijlik talabalarni mamlakatda qolishga rag'batlantirish orqalimi, ularning boshqa mamlakatlarga ketishini qo'llab-quvvatlash orqalimi yoki ikki tomonlama "aylanma migratsiya" modelini yanada chuqurlashtirish orqalimi o'z iqtisodiy manfaatlariga erishmoqchi? Javob hali aniq emas, ammo bu savol O'zbekistonning keyingi o'n yillikdagi inson kapitali siyosatining asosiy yo'nalishini belgilab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. John Bound, Gaurav Khanna, and Nicolas Morales. Understanding the Economic Impact of the H-1B Program on the U.S. NBER Working Paper No. 23153. February 2017. P. 2, 43.
2. Nir Jaimovich, Henry Siu. High-Skilled Immigration, STEM Employment, and Non-Routine-Biased Technical Change. NBER Working Paper No. 23185. February 2017. Massachusetts, 2017. P. 25.
3. Xaydarov S. A. (2026). Migratsiya sharoitida pedagogik risklarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari. Inter Education and Global Study. 4(1). 246–255.
4. Xaydarov S. A. (2026). Migratsiya sharoitida yoshlar tarbiyasi: pedagogik risklar va ularning kelib chiqish sabablari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. 1(2). 704–707.
5. J. Hunt. Which Immigrants Are Most Innovative and Entrepreneurial? Distinctions by Entry Visa. Working Paper 14920. National Bureau of Economic Research. 2009. P. 26–27.
6. Solimano A. The International Mobility of Talent. New York: Oxford University Press, 2008.
7. G. Borjas. Immigration in High-Skill Labor Markets: The Impact of Foreign Students on the Earnings of Doctorates. NBER Working Paper No. 12085. March 2006. JEL No. J23, J61. P. 4.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.